

20.4.2021

Espoon lausunto Hallituksen esityksestä eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen lainsäädäntöön sekä eräihin muihin lakeihin tehtävistä muutoksista sote-uudistuksesta johtuen (Sote100), teemana on Sote100 -esitykseen sisältyvä sisällöllinen muutos, joka liittyy tietojen käsittelyyn Uudenmaan erillisratkaisussa

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt Espoolta lausuntoa asiantuntijakuulemiseen 21.4.2021. Espoon kaupunki kiittää tästä mahdollisuudesta.

Espoon kaupunki on pitänyt Uudenmaan erillisratkaisua kannatettavana ja tarkoituksenmukaisena. Ratkaisua koskeva säätely on pääsääntöisesti toimivaa.

Espoo katsoo edelleen, että rekisteripitoon, tiedon käyttöön ja tietojohdamiseen liittyviä ehdotuksia tulee muuttaa, jotta turvataan perusterveydenhuollon palvelujen ja erikoissairaanhoidon yhteensovittaminen ja vähintään nykyisen tasoisien tietojohdamisen edellytykset.

Espoon kaupunki katsoo, että terveydenhuoltolain 9 § tai vastaava säätely tulisi säilyttää, jotta voidaan turvata potilastietojen välittyminen perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon välillä. EU:n yleinen tietosuoja-asetus mahdollistaa yhteisrekisterinpitäjyyden useamman rekisterinpitäjän välillä.

Hallituksen esitystä (HE 56/2021 vp) eduskunnalle ns. Sote100 -esitystä ei ole muutettu lausuntopalautteen johdosta Uudenmaan erillisratkaisua koskevan tiedon kulun kokonaisuuden osalta. Uudenmaan alueen lausunnonantajat ovat yhdenmukaisesti tuoneet esille Uudenmaan erillisratkaisuun liittyviä tiedon käsittelyn haasteita.

Potilastietojen käsittely potilaan hoitamisessa

Sote-järjestämislakiehdotuksen 1 §:n mukaan yksi lain tarkoitus olisi yhteentoimivien sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen varmistaminen koko maassa. Tätä tavoitetta ei tue Uudellamaalla uudistuksessa ehdotettu terveydenhuoltolain 9 §:n kumoaminen.

Voimassa olevan terveydenhuoltolain (1326/2010) 9 §:ssä on säädetty sairaanhoitopiiriin ja sairaanhoitopiiriin alueen kuntien yhteisestä potilastietorekisteristä, jonka sisällä potilastietoja saadaan siirtää, jos potilas ei ole tietojen siirtoa kieltänyt (ns. kielto-oikeus). Terveydenhuoltolain 9 § on ollut tärkeä työväline, kun potilastietoja on siirretty perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon välillä. Mikäli terveydenhuoltolain 9 § kumotaan, johtaisi se siihen, että sote-uudistuksen jälkeen tietojen siirto Uudellamaalla

20.4.2021

perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon välillä perustuisi pääsääntöisesti potilaan nimenomaiseen suostumukseen. Kyseessä olisi iso muutos, sillä nykyinen terveydenhuoltolain 9 § on mahdollistanut potilaan passiivisen toiminnan, kun taas säännöksen kumoaminen johtaisi siihen, että potilaalta edellytettäisiin aktiivista toimintaa, eli nimenomaisen suostumuksen antamista.

Mikäli terveydenhuoltolain 9 § kumottaisiin, tapahtuisi potilaan suostumukseen perustuva tietojen siirto perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon välillä käytännössä kanta-palveluiden kautta. Kanta-palvelut on tarkoitettu ensisijaisesti potilastietojen arkistointipalveluksi, ei päivittäiseen potilaiden hoitamiseen liittyväksi tietojärjestelmäksi. Espoon kaupungin käyttäjäkokemuksen perusteella kanta-palveluiden kautta tapahtuva potilastietojen etsiminen potilaan hoidon yhteydessä on hidasta ja hankalaa mm. sen vuoksi, että kanta-palveluiden hakutoiminnot eivät ole toimivia.

Hallituksen esityksen perustelujen mukaan terveydenhuoltolain 9 §:n kumoamisen vaikutukset olisivat sidoksissa myös asiakastietolain kokonaisuudistukseen. Asiakastietolakiehdotuksen 15 §:n perusteella STM:n asetuksella säädettäisiin, mitä tietoja ammattihenkilöt ja muut potilastietoja käsittelevät henkilöt työtehtävänsä ja annettavan palvelun perusteella saisivat käsitellä rekisterinpitäjän sisällä terveydenhuollossa. Uudella maalla olisi sote-uudistuksen jälkeen erilliset rekisterinpitäjät erikoissairaanhoidossa ja perusterveydenhuollossa toisin kuin muualla Suomessa. Tämän seurauksena potilastietojen näkyvyydet voisivat olla erilaiset Uudellamaalla verrattuna muuhun maahan, mikä johtaisi siihen, että Uusimaa olisi eriarvoisessa asemassa.

Espoon kaupunki katsoo, että terveydenhuoltolain 9 § tai vastaava sääntely tulisi säilyttää, jotta voidaan turvata potilastietojen välittyminen perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon välillä ja palvelujen integraatio. EU:n yleinen tietosuoja-asetus mahdollistaa yhteisrekisterinpitäjyyden useamman rekisterinpitäjän välillä.

Mikäli kuitenkin terveydenhuoltolain 9 §:n kumoamista harkitaan, tulisi ensin huolellisesti arvioida kyseisen säännöksen kumoamisen vaikutukset mm. potilasturvallisuudelle ja palvelujen integraatiolle. Tämä vaikutustenarviointi olisi luontevaa tehdä sosiaali- ja terveysministeriön käynnistämässä hankeohjelmassa, joka koskee sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallintasäädösten kokonaisuudistusta.

Uudenmaan erilliskorjaus ja tiedolla johtamisen mahdollisuudet

Uudenmaan erilliskorjauksella, terveydenhuoltolain 9 §:n kumoamisella ja toisiolakiin ehdotetun 41 §:n muutoksella on yhdessä vaikutuksia alueen tietojohdantamiseen. Laissa sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä, ns. toisiolaki (552/2019) säädetty tietojohdantaminen on merkittävä työväline sote-uudistuksen tavoitteiden saavuttamisen kannalta. Espoon kaupunki pitää välttämättömänä, että Uudenmaan erilliskorjauksessa

20.4.2021

turvataan tasavertainen mahdollisuus tietojohdamiseen, eikä sääntely heikennä nykyistä tietojohdamisen tilannetta.

Uudenmaan erillisratkaisuun liittyvän toisiolakiin esitetyn muutoksen mukaan järjestämisvastuun ensisijaisuus tarkoittasi sitä, että Uudenmaan hyvinvointialueilla ja Helsingin kaupungilla olisi oikeus käsitellä ja yhdistellä tunnisteellisesti potilastietoja, jotka ovat syntyneet kunkin omassa toiminnassa tai olisivat sen omiin rekistereihin tallennettuja sekä potilastietoja, joita HUS-yhtymä tuottaa rahoitusvastuun perusteella sen lukuun. Säädösehdotuksen mukaan tiedot erikoissairaanhoidosta rajautuvat ko. hyvinvointialueen asukkaiden tietoihin. Nykyisin sairaanhoitopiirin alueen kunnilla on oikeus käsitellä kaikkia terveydenhuoltolain 9 §:n 1 momentissa tarkoitettuun yhteisrekisteriin kuuluvia potilastietoja tietojohdamista varten toisilain 41 §:n nojalla. Ehdotus muuttaa hyvinvointialueen tietojohdamisen mahdollisuuksia nykyiseen verrattuna.

Voimassa olevan lainsäädännön mukaan kunnalla tai kuntayhtymällä on tietojohdamisen tarkoituksessa oikeus käsitellä ja yhdistellä tunnisteellisesti asiakastietoja, jotka on tallennettu terveydenhuoltolain 9 §:n 1 momentissa tarkoitettuun yhteisrekisteriin. Terveydenhuoltolain 9 §:n ehdotetun kumoamisen myötä hyvinvointialue ei voisi saada toisen hyvinvointialueen potilastietoja tietojohdamista varten. Tämä kaventaisi tietojohdamisen mahdollisuuksia verrattuna nykyiseen tilanteeseen.

Ehdotetun toisilain muutoksen perusteella ja terveydenhuoltolain 9 §:n ehdotetun kumoamisen myötä HUS-yhtymä ei voisi lain nojalla saada hyvinvointialueilta tietoja omaa tietojohdamistaan varten. HUS-yhtymällä olisi oikeus käsitellä ainoastaan potilastietoja, jotka olisivat syntyneet sen omassa toiminnassa tai olisivat sen omiin rekistereihin tallennettuja. Tämä kaventaisi nykyisiä voimassa olevien säännösten tarjoamia mahdollisuuksia HUS-yhtymän tietojohdamiseen.

Hallituksen esityksen perustelujen mukaan ehdotetut muutokset mahdollistavat Suomen kaikkien hyvinvointialueiden tasavertaiset mahdollisuudet tietojohdamiseen. Edelleen perustelujen mukaan muutoksen myötä myös Uudellamaalla hyvinvointialueet voisivat tehdä tietojohdamista samoilla tiedoilla kuin muuallakin Suomessa. Yllä tässä lausunnossa esitetyin perusteluin Espoo toteaa, että Uudenmaan erillisalueella vaaditaan erityistoimenpiteitä, jotta voidaan turvata ja toteuttaa onnistuneet tietojohdamisen mahdollisuudet.

Sote-järjestämislakiehdotuksessa säädetyt vaatimukset ja tavoitteet on merkittävät. Hyvinvointialueen näkökulmasta on tärkeää, että sekä hyvinvointialueella itsellään että HUS-yhtymällä on käytettävissään tietojohdamiseen tarvittavat tiedot asukkaiden edun mukaisesta palveluketjujen integraatiosta ja erikoissairaanhoidon palveluiden kustannustehokkaasta tuottamisesta. Tietojohdamista koskevan sääntelyn tulisi mahdollistaa ja turvata tämä sekä olla yksiselitteisen selkeää.

20.4.2021

Sanna Svahn
perusturvajohtaja
Sosiaali- ja terveystoimi
Espoon kaupunki